

הגמרא עוסקת בחיוב תשלומי כפל. בפתיחת הפרק למדנו שמרובה מידת תשלומי כפל ממידת תשלומי ארבעה וחמישה. וכן מצאנו בתורה שלוש פעמים חיובי תשלומי כפר באופנים שונים. אחד מחיובי תשלומי הכפל הוא במקרה בו שומר חינם טוען שגנבו לו את הדבר. אך התגלה שהשומר חינם גנב את הגנבה, במידה והוא נשבע שלא גנב ולאחר מכן חשפו שהוא גנב, אזי משלם כפל.

הגמרא מבררת מניין שהטוען טענת גנב אינו חייב כפל אלא אם כן נשבע לשקר? וכך לשון הברייתא (שם סג):

ומנלן דבשבועה? דתניא: "ונקרב בעל הבית אל האלהים" – לשבועה. אתה אומר: לשבועה, או אינו אלא לדין? נאמר שליחות יד למטה ונאמר שליחות יד למעלה, מה להלן לשבועה, אף כאן לשבועה.

הברייתא לומדת בג"ש משומר שכר ששלח ידו בממון רעהו, לאחר שנשבע, וכך אומרת התורה (שמות כב, י):

שִׁבְעַת ה' תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֶכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעֵלְיוֹ וְלֹא יִשְׁלַם:

אך אצלנו בשומר חינם, לא כתוב שהוא נשבע, אלא כתוב שהוא מגיע אל בית הדין, וכך כתוב בתורה (שם פס' ז):

אִם-לֹא יִמְצָא הַגָּנֵב וְנִקְרַב בְּעַל-הַבַּיִת אֶל-הָאֱלֹהִים אִם-לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֶכֶת רֵעֵהוּ:

"ונקרב בעל הבית אל האלהים" לא לדין, אלא לשבועה כמו ששומר שכר נשבע, כך גם שומר החינם נשבע. וחז"ל למדו זאת מג"ש, שבשניהם כתוב 'שליחות יד', מה אצל שומר שכר ע"י שבועה מתחייב, כך גם בשומר חינם מתחייב ע"י שבועה.

ויש לעיין מדוע הדבר נלמד בג"ש, שהרי אפשר ללמוד זאת בדרך אחרת, וכך הקשה הרא"ה (הו"ד בשיטמ"ק):

נאמרה שליחות יד למטה. ותימה ואמאי איצטריכא הך גזירה שוה? תיפוק ליה מדאיצטריך למכתב גנב דהוי בשבועה דוקא דאי לא בשבועה למה ליה למכתב גנב תיתי בק"ו בטוען טענת גנב!

עוד יש להקשות, מדוע התורה אמרה "ונקרב בעל הבית וכו'" ולא 'ונשבע בעל הבית'? (כך הקשה דע"ה)

הרב קוק מבאר שגזירה שוה מחברת בין שני עניינים הרחוקים זה מזה, אבל יש מהלך פנימי המאחד בין שני הנושאים, וזה לשונו (עולת ראייה על י"ג מידות):

אף על פי שמצד ההתלבשות החצונה הענינים נראים כרחוקים זה מזה, אבל אוצרי החיים הפנימיים שלהם יש להם מהלך אחר, שמתחת למה שנראה ומוחש נפגשת שם השוואה נפלאה. ומשקל השווי הזה וערך הפגישה הזאת נמסרו לחכמי אמת.

אך במקרה שלנו, שומר חינם שלומד משומר שכר, אלו לכאורה עניינים שקרובים זה לזה ולא רחוקים! ע"כ יש לעיין מה המרחק בין שומר חינם לשומר שכר, ומה המהלך הפנימי המאחד ביניהם?

מו"ר הרב ויצמן שליט"א ביאר על הגמרא שלנו את ההבדל בין שומר שכר לשומר חינם, וזה לשונו:

שומר חינם הוא בחינת חסד, עושה הוא טובה שלא על מנת לקבל פרס וזו מדת חסד גדולה. **שומר שכר עושה על מנת לקבל פרס, ועל כן שייך הוא גם למידת הדין**. חובת שמירתו גדולה יותר וחיוביו גדולים יותר.

והיה אפשר לומר, מפני ששומר החינם עושה חסד אזי לא נשביע אותו, וכן לצד השני, שלא נאמין לשבועת שומר השכר מפני שהוא עושה על מנת לקבל פרס. לכן התורה רומזת על השוואת הדינים בכך שהיא אומרת לשומר חינם **"ונקרב בעל הבית אל האלהים"** כלומר, השומר חינם מתמזג עם מידת הדין (אלוהים). 'ונקרב' ולא ישר 'ונשבע'.

וכן השומר שכר יש לו נאמנות כאדם העושה חסד עם חברו כי "שבועת ה' תהיה בין שניהם" מיזוג נאמנות בין השומר לבעל הממון. ע"כ לומדים חכמים באופן מופלא בג"ש 'שליחות יד', יד ימין חסד, ויד שמאל הדין. ושניהם מחוברים ומתמזגים בגוף אחד, בין שמאל לימין, ובין חסד לדין במשפט (וכמו שהרב כתב שם, שדין נעשה משלושה, ימין שמאל ואמצע).